

Opevnění u sv. Barbory nedaleko Všekar

Petr Rožmberský – Karla Brzobohatá

Ves Všekary se rozkládá v prameništi vodoteče, vlévající se zleva do potoka Chuchly; ten je levobřežním přítokem řeky Radbuzy u Holýšova (okr. Domažlice). Vsi prochází komunikace III. třídy, spojující vesnice ležící severozápadně od města Staňkova (potažmo západně od Holýšova; obě lokality se nalézají na hlavní komunikaci mezi Plzní a Horšovským Týnem – Domažlicemi, pokračující do Německa, na tzv. Řezenské cestě), s vesnicemi za lesním komplexem protékaným potokem Hořinou. Při této silnici, necelý kilometr za Všekary, stojí u lesa osamělý barokní kostel sv. Barbory, nástupce hornické kaple, kdysi s poustevnou a později se školou.¹⁾

Silnice pokračující do Hradišťan za sv. Barbarou vstupuje do lesa, zatáčí doprava a potom z ní odbočuje jiná silnice k bývalému dolu Charlotta u Černovic. U této odbočky se nachází nejvyšší bod celého okolí (490 m n. m.). Jde o poměrně ploché návrší. Mezi zatáčkou a odbočkou je ze silnice při pohledu vpravo v řídkém lese patrné zemní opevnění.

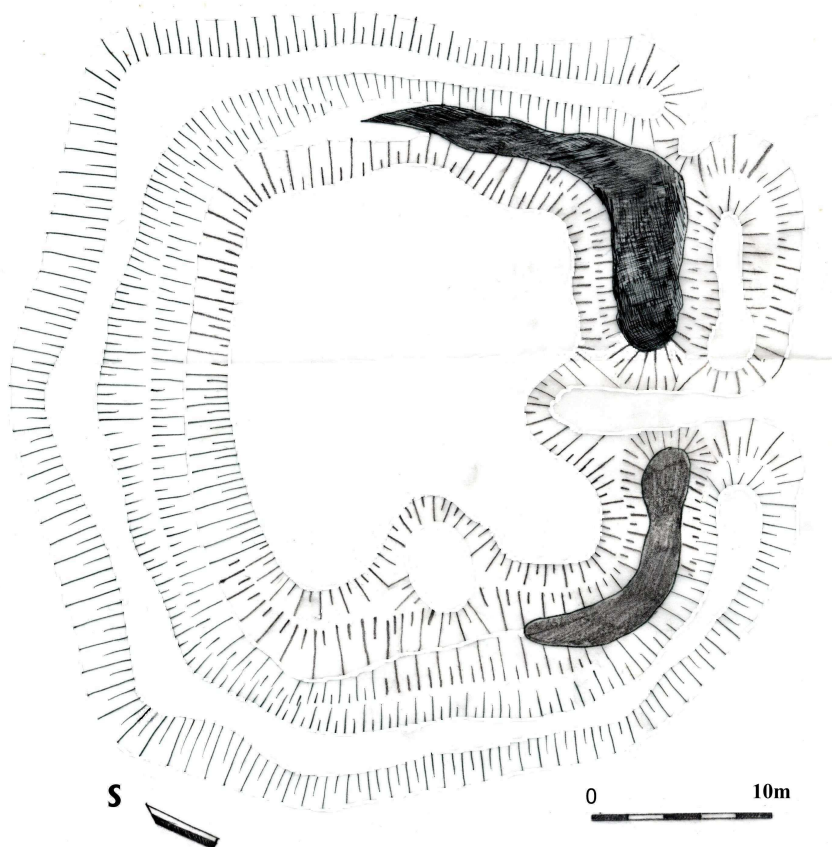
Historické mapy tuto fortifikaci neznamenaly. Na některých podrobných současných mapách je část opevnění zakresleno jako přírodní útvar.

F. A. Heber v první polovině 19. století hovoří v lese Hořina o dvou hradech. O jednom, jménem Ostrovec říká, že je zcela zaniklý a až na nějaké příkopy a pahrbky se po něm nic nezachovalo. Druhý se jmenuje Hradiště a leží v nevelké vzdálenosti od předešlého na pahorku nyní zarostlém lesem a houštím, pozůstávají po něm prohloubeniny a zemní násypy. Jeho poloha neposkytuje žádný výhled...²⁾ Jak uvidíme dále, nelze s Heberovými „hrady“ pojednávané opevnění ztotožnit. Pokud víme, zmiňuje se o něm pouze historicko-turistický průvodce: Asi 300 m severně od kostela sv. Barbory jsou v lese čtvercové příkopy o rozměru 40 x 40 m, částečně naplněné vodou a považované za švédské šance.³⁾

Fortifikace se nalézá v jen velmi nepatrně k východu až jihovýchodu nakloněné rovině. Žádným způsobem nevyužívá terén. Ne zcela pravidelná přibližně čtvercová plošina o rozměrech cca 20 x 22 m je obklopena příkopem a náspem, na jihovýchodě je násep prorazen a příkop zasypan, čímž vznikla nejspíše novodobá přístupová cesta, související nejspíše s umožnění těžby a odvozu dřeva (nelze však vyloučit, že se jedná o původní přístup). Sama vnitřní plocha obsahuje několik velice nevýrazných depresí a jeden oválný zahloubený objekt na svém jihozápadním okraji. Nic nenasvědčuje tomu, že by po jejím obvodu existovala hradba. Vnitřní příkop je v jižním a východním nároží zavodněný, s rovným dnem, zvláště ve východním nároží je patrně působením vody příkop rozšířený (až 8 m) a násep nízký; zde je novodobý průkop náspem, kudy při zvýšené hladině může voda odtékat. Jinak má příkop na řezu tvar písmene „V“ a je

široký 5 – 7 m. Jeho hloubka se v „suché“ části pohybuje oproti vnitřní plošině mezi 1 – 1,4 m, oproti vrcholu náspu mezi 1,5 – 2 m. Násep byl nasypán z materiálu získaného při hloubení příkopů. Jeho převýšení nad okolní terén se pohybuje průměrně okolo devadesáti cm. Na jeho vrcholu probíhá plošina o šířce cca 1 – 2 m, v severozápadním nároží rozšířená na tři, v severním nároží na čtyři metry. Vnitřní plošina je ve stejné úrovni jako okolní terén a je vlastně „schována“ za náspem. Celkové rozměry opevnění činí cca 43 x 43 m.⁴⁾

Zdá se, že pravěký původ opevnění můžeme vzhledem

Plán opevnění u sv. Barbory u Všekar (měřeno pásmem a buzolou, kresba K. Brzobohatá 2011).

k charakteru náspu a příkopu, nehledě k malé rozloze opevněné plochy vyloučit. Také středověký hrádek je nepravděpodobný – stavebník by si vybral místo, chráněné přírodou, například nějakou ostrožnu v lese Hořině. Mohlo by jít o tvrz, vzniklou bez ohledu na terén, ovšem s vazbou na hospodářské zázemí. Avšak relikty takového zázemí (vsi, poplužního dvoru) se v blízkosti fortifikace nevyskytují. Všekary byly od dějinných počátků v majetku kladrubského kláštera a potom součástí okolních panství a neznáme osobu, která by se po nich psala a teoreticky by si mohla vystavět opevněné sídlo.⁵⁾ Také nic nenasvědčuje tomu, že by fortifikace souvisela se zaniklou vsí Ostrovec, lokalizovanou téměř 1,5 km severoseverovýchodně od opevnění.⁶⁾ Jsou zde pozůstatky vesnických objektů, hrází rybníků a rokle, Heberem patrně považované za „hrad“ Ostrovec (jeho druhý hrad Hradiště by mohl být slovanským hradištěm, podle nějž se jmenuje ves Hradišťany).

Pohled z jižního nároží valu na zavodněnou východní část příkopu.

Na řadu tedy přichází tradice „švédských šancí“ (viz výše). Jsou však známy případy, že „švédskými šancemi“ byly nazývány i zcela jiné objekty, jeho třeba pravěká či slovanská hradiště.⁷⁾ Přesto je třeba se u šancí (opevnění z třicetileté války) zastavit. Šance, trvalé opevnění, se většinou stavěly k ochraně a kontrole komunikací na strategických místech, jako byly např. průsmyky. Z písemných pramenů jde najevo, že při výstavbě těchto opevnění bylo zapotřebí množství dřeva – kmenů, a také zemních prací.⁸⁾ Fortifikace u sv. Barbory však jistě nebyla vystavěna k ochraně zcela bezvýznamné cesty. Ze strategického hlediska má její umístění pouze jednu výhodu – byl odtud velmi daleký rozhled a vizuálně bylo možné kontrolovat již zmíněnou hlavní komunikaci, v nejbližším bodě však vzdálenou 4,5 km vzdušnou čarou. Fyzická kontrola této důležité silnice z opevnění u sv. Barbory nebyla možná. Že by opevnění bylo zbudováno jako strážné je velmi nepravděpodobné – strážné zjištěná v polohách dalekého rozhledu, alespoň pokud je známo, nebyla opevňována.⁹⁾

Svým čtvercovým tvarem opevnění evokuje redutu. Ovšem definice (dělostřelecké) reduty zní: Reduty, útočné fortifikace, důvodem jejichž vybudování bylo stanoviště pro dělostřelectvo obléhající určitý objekt. Také mohly být součástí liniového opevnění vojenského tábora. Na vnitřní plošině byla umístěna děla. Do rozměrů zkoumaných redut¹⁰⁾ by se opevnění u sv. Barbory vešlo, ovšem není zde objekt hodný obléhání, ani opevněný tábor. Opevnění nemohlo být použito jako dělostřelecké, neboť má na rozdíl od zkoumaných redut, kde plošinu obklopuje násep a až potom pří-

Pohled ze západního na severní nároží.

Východní nároží opevnění s odtokem vody

kop,¹¹⁾ vnitřní plošinu obklopenou napřed příkopem a až potom valem – děla by při přímé střelbě střílela do tělesa valu. Snad by mohla být umístěna v rozšířených místech na koruně valu, avšak v takovém případě by nebyla nijak chráněna.

Fortifikace pěchotní reduty, jejíž vnitřní plocha ležela ve stejné výši jako okolní terén (což by souhlasilo s opevnění u sv. Barbory), mívala rovné dno příkopu (zde jen na menší části), jeho stěny byly sešikmené pod stejným úhlem a příkop byl opět vnější.¹²⁾ Takže ani jako pěchotní redutu nelze toto opevnění bez archeologického výzkumu určit. Opevnění u sv. Barbory nelze ztotožnit ani s opevněními z válečných konfliktů následujících po třicetileté válce.¹³⁾

Po zveřejnění tohoto článku patrně dojde k nálezdu detektorů na pojednávanou lokalitu. Snad se nějakým způsobem dozvíme něco bližšího o učiněných nálezech.

Poznámky: **1)** Podrobně in: Rožmberský, P. – Krčmář, L.: Poustevníci, poustevny a pouště v Plzeňském kraji. V tisku. **2)** Heber, F. A.: Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser I. Prag 1844, s. 234. **3)** Procházka, Z. – Kondrys, A.: Horšovskotýnsko. Historicko-turistický průvodce č. 9. Domažlice 1998, s. 118. **4)** Zaměření pomocí pásma a buzoly K. Brzobohatá, M. Prýmas, O. Slabý, P. Rožmberský, jaro 2011. **5)** Sedláček, A.: Místopisný slovník historický Království českého. Praha 1908, s. 987. **6)** Rožmberský, P.: Zaniklé vesnice jižního Plzeňska. Blovice 2008, s. 27. **7)** Např. Zirwick, H.: Die Schanze bei Schippin. In: Adressbuch – Heimatkunde, Führer, Sagenschatz für den politischen Bezirk Plan-Weseritz und Umgebung. Plan 1926, s. 295 – 296. **8)** Viz Rožmberský, P.: Kynžvartská šance, Hláška II/1991, s. 9 – 11; Rožmberský, P.: Přísečnická šance, Hláška II/1991, 17 – 19. **9)** Bašta, J.: K otázce poznání a interpretace strážnišť. In: Ročenka Klubu Augusta Sedláčka 1987. Plzeň 1986, s. 47 – 49; Rožmberský, P.: Ohňové signály, Hláška X/1999, s. 60. **10)** Pasiarová, V.: Fortifikace třicetileté války – možnosti archeologického studia. Bakalářská práce FF Západočeské univerzity v Plzni (uloženo tamtéž) z r. 2007, s. 23 – 24. **11)** Viz modely zkoumaných redut a experimentální stavba reduty in: Matoušek, V.: Třebel. Obraz krajiny s bivou. Praha 2006, s. 137, 153, 165 – 169, tab. 58 – 61. **12)** Beneš, J. – Kubů, F. – Török, J.: Soubor militáří z počátku třicetileté války z volarských šancí, Archeologické rozhledy XLVII, 1995, 461 – 480. **13)** Srovnej Neuvirtová, A.: Archeologie relikvů novověkých polních opevnění okresu Ústí nad Labem. Diplomová práce FF Západočeské univerzity v Plzni (uloženo tamtéž) z r. 2011.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Milan Novobilský – 50. let

Kdo by to byl řekl – už i mému kamarádovi Milanovi je padesát! Vůbec na to nevypadá. Předem mu přeji vše nejlepší do dalších let, zdraví, lásku, a úspěchy ve všem, co dělá. Nyní několik dat: Milan Novobilský se narodil 11. listopadu 1961 v Plzni. Od útlého mládí projevoval nadání k výtvarnému umění. Absolvoval několik ročníků LŠU v Plzni, vystudoval však stavební průmyslovku.

Od roku 1991 se věnuje umělecké tvorbě – malbě a komorním plastikám, grafickým návrhům, ilustracím a restaurování (když jsem mu radil, aby maloval jeleny, že se budou dobře prodávat, odmítl). Vytváří rekonstruktivní modely hradů pro hradní a muzejní expozice a vystřihovánky památkových objektů: Např. Radyně, Rabí, Velhartice, Kašperk, dobřívský hamr, chanovický zámek aj.

Od roku 1991 také aktivně sbírá staré předválečné gramofonové nahrávky, mechanické gramofony a veškeré gramopříslušenství do roku 1945. Stal se členem Retroklubu 78 při Národním technickém muzeu v Praze. Též pořádá přednášky a retrodiskotéky s autentickými přehrávkami. Uspořádal samostatné výstavy: Od Edisonova fonografu k dnešku (Plzeň 1994). Od Edisona k cédéčku (Přeštice 2006).

Milan Novobilský je však také zakládajícím členem Klubu Augusta Sedláčka (od roku 1984), od roku 1993 členem výboru plzeňské pobočky KASu, od roku 1994 (až do nuceného zrušení) tajemník Nadace České hrady založené

KASem, spoluzakladatel edice Zapomenuté hrady tvrže a místa – autor, spoluautor, grafická úprava obálek a ilustrace. Bez jeho technických a uměleckých dovedností by edice zcela jistě nedosáhla své úrovně.

V roce 1995 inicioval v rámci klubu vznik Naučné stezky F. X. France, byl koordinátorem akcí Dobývání hradu Lopaty 1994 a Středověké klání na hradě Lopata 1995 a zároveň autorem scénářů bojových her pod Lopatou: Dobývání hradu Lopaty 1994 a Boj o poklad Habarta z Lopaty 1995. K hradní typologii přispěl uvedením do literatury „náhodného typu“ hradu.

Milan se stále podílí na činnosti plzeňské pobočky jako organizátor klubových výletů a zájezdů či jako přednášející na klubových schůzkách. Více o Milanově kastelologických počátcích vypoví jeho vlastní vzpomínky:

„Již od mládí mě provázel velký zájem o světové umění a historickou architekturu, zejména hrady. S otcem jsme často jezdili na poznávací zájezdy po západočeských památkách. Když otec zakoupil v roce 1969 chatu v blízkosti Štřahlavic, objevil jsem při jedné ze svých výzkumných výprav na rozsáhlém kozelském polesí zříceniny hradu Lopaty. Romantická skála, na níž se dochovaly skromné zbytky zdí hradu a polovina gotické brány, mě velmi zaujala. Dodnes si pamatuji, jak mě jako malého kluka fascinoval pohled z dřevěného mostu vedoucího přes příkop na zbytky tyčící se pískovcové vstupní brány postavené na temeni buližníkového monadnoku, a nechápal jsem, jak je vůbec možné, že se taková křehká konstrukce dochovala, když všechny zdi zmizely. Na tuto svoji první kastelologickou záhadu jsem pak později přišel.

Po absolvování základní školy jsem nastoupil do O. P. Škoda, a začal se učit strojním zámečnickem. V té době jsem se hodně věnoval umění a začal intenzivně malovat. Mým cílem bylo stát se malířem. Tehdy se zakládal archeologický kroužek při Západočeském muzeu v Plzni. Se svým kamarádem jsme ze zvědavosti navštívili muzeum a do kroužku se zapsali. První schůzka byla velmi skromná. Kromě nás dvou se totiž zatím nikdo nepřihlásil. Archeoložka Dara Baštová, pokoušejíc jednu startku za druhou, nás dva osaměle provedla prostorami tehdejších depozitářů a muzeem pravěku, který se ve druhé polovině 70. let nacházel v klášteře Františkánů.

Napínavé historky z archeologické praxe, kterými doplňovala archeoložka Baštová odborný výklad, mě a mého kamaráda ubezpečily v tom, že do tohoto kroužku budeme pravidelně docházet. Jenže se již tak nikdy nestalo. Začal jsem se více zajímat o uměleckou tvorbu a historie na čas ustoupila.

Po roce učení jsem přešel na plzeňskou Střední průmyslovou školu stavební. Tam mě hodně bavily hodiny architektury, dějepisu a odborného kreslení. Jednoho říjnového dne roku 1978 jsem kráčel po školní chodbě a spatřil u zdi zasklenou vitrínu s nějakými knihami. V ní byly vystaveny čerstvé přírůstky do naší školní knihovny. Můj zrak okamžitě padl na dvě obrovské knihy, na kterých jsem si přečetl titulky České hrady – jméno autorky tohoto díla znělo Dobroslava Menclová. Ihned jsem pospíchal do kabinetu paní profesorky, která měla školní knihovnu na starosti. Ta ochotně přislíbila, že mně oba svazky zapůjčí, ale až příští týden, kdy knihy ve vitrině vymění za další novinky. Netušil jsem, co mě čeká. Nastal onen osudný den a já si nesl novotou vonící výtisky do třídy, usedl do lavice a okamžitě začal listovat v prvním díle. Naprosto jsem strnul v němém úžasu. Takových hradů tam bylo, ani jsem je všechny neznal, a ty krásné ilustrace. Jediné rekonstrukce dávných podob hradů z pera Dobroslavy Menclové mě zcela uchvátily. Také jsem obdivoval skvělé hlubotiskové fotografie a zejména plánky hradů. To jsem ani nečekal. Můj prvotní dojem, vyvolaný ilustracemi na obálkách obou dílů, evokoval spíše představu, že se jedná o kratochvilné historické čtení doprovázené legendami a pověstmi. Ale opak byl pravdou. Menclové hrady se náhle staly mojí biblí. Nic jiného jsem ani nečetl. Dobroslavu Menclovou jsem doslova hltal. Myslím, že některé pasáže z knihy mám tak načtené, že je znám skoro nazpaměť. Brzo jsem shledal, že tyto dvě nepostradatelné knihy musím vlastnit. Ale jak je získat? V knihkupectvích ani v antikvariátech se neobjevovaly. Zběhal jsem celou Plzeň a bez úspěchu. Velmi jsem trpěl. Bez Menclové nemá život smysl. Takhle zvláště jsem uvažoval.

A tehdy jsem se odhodlal k velmi troufalému plánu. Nahlásím ztrátu knih. Vymyslel jsem si i legendu o krádeži ve vlaku Plzeň – České Budějovice. Co se mně může stát? Zaplatím nějakou zbytkovou hodnotu knih a pak budou již jen mé – navždy. Tak se i stalo. Za 350 Kč tehdejší měny jsem se stal vlastníkem jedinečné literatury, byť obouchané rázkivý původního vlastníka. Necht' mí dávní spolužáci prominou, že jsem je připravil o šanci přečíst si něco o českých hradech.

Najednou se ve mně probudila opět touha zabývat se historií a hrady. Vzpomněl jsem si na své chlapecké předsevzetí, že důkladně prozkoumám hrad Lopatu a začal jsem shánět první podklady pro budoucí výzkum této zříceniny. Poprvé jsem navštívil Západočeské muzeum v Plzni jako počínající badatel a poptal se po někom, kdo by mně dal užitečné rady a náměty, odkud vlastně začít a kde hledat. Takový člověk se našel. Tehdejší vedoucí oddělení novověku Václav Švancar měl pro moji badatelskou zaujatost velké pochopení. Rád jsem k němu chodil, nejenom pro rady ohledně Lopaty, ale také i proto, že prostředí jeho pracovny, přeplněné mnoha starobylými předměty, vzbuzovalo

můj všeobecný zájem. Hodně jsem pak navštěvoval tohoto laskavého pracovníka muzea se svým kamarádem z dětství. Ochotně jsme mu pomáhali s katalogizací sbírkových předmětů, a díky tomu jsme měli příležitost poznávat hodně zajímavých věcí. Dodnes si vybavuji mýdlo vyrobené z lidského tuku, přivezené z nějakého vyhlazovacího nacistického tábora, nebo drastické fotografie dokumentující zkázonosný výbuch v boleevecké munici. Ale úplně největší radost jsem měl při své první návštěvě Václava Švancar. Ptal jsem se ho, kde bych mohl zjistit něco více o hradu Lopatě. On se zamyslel a na chvíli někam odběhl. Vzpět se vracel s velkou knihou vázanou v červeném plátně, na které bylo ozdobným písmem vytištěno Hrady, zámky a tvrže království Českého díl XIII. Plzeňsko a Loketskno. Já do knihy hned dychtivě nahlédl a opět strnul v němém úžasu. Úplně stejně, jako u Menclové a jejích Hradů. Zatímco jsem si prohlížel donesenou knihu, pan Švancar připomínal, že těch dílů je patnáct a je to největší a nejrozsáhlejší práce o českých hradech vůbec, a že prý je to dílo téměř nedostupné, a když, tak za velké peníze. Udiven jsem přikyvoval a v duchu si představoval, jak tyhle knihy budu shánět. Nalistoval jsem stránky o historii Lopaty a začal zcela posedle přepisovat celou stať slovo po slově. Dnes bych se touto metodou nikam nedostal. Později jsem pochopil, že si stačí udělat jen

Milan Novobilský u svého panelu na konferenci Dějiny staveb v Nečtiněch.

nějdůležitější poznámky. V současnosti si může každý vše ofotit nebo okopírovat. Tehdy to ještě tak snadné nebylo. Přepisování mě však brzo unavilo a já se rozhodl Sedláčkovy Hrady sehnat stůj co stůj. Poptal jsem se v plzeňském antikvariátu. „Kdepak“, zněla odpověď na moji otázku, zda mají Sedláčkovy hrady, „ty jsme tu ještě nikdy neměli“. Povzděchl jsem a zklamaneč odcházel. Co se dá dělat. Tehdy jsem hodně fotografoval a sám si vyvolával fotky. Zakoupil jsem dokumentní kinofilm ORWO, půjčil si na jeden den třináctý díl Sedláčka a nafotil celou knihu stránku po stránce. Když jsem si pak chtěl přečíst o nějakém hradě na Plzeňsku, založil jsem film do zvětšovačku a na fotopapír A4, který jsem rozstříhal na čtyři menší části (to abych ušetřil) nazvětšoval a pak vyvolal potřebné stránky. Fotokopie se musely prohlížet pod lupou. Jinak číst nešly. Z pohledu současného badatele jistě neuvěřitelné.

Ale trochu odbočuji. Laskavý pracovník muzea pan Švancar, na něhož moc rád vzpomínám, mě brzo odkázal za archeologem plzeňského muzea Františkem Frýdou. Prý bude vědět o Lopatě dost. Je odborník na středověk. Zašel jsem za ním a on se mě také neméně ochotně ujal. Po té, co jsem mu sdělil, že jsem se v Sedláčkových hradech dozvěděl, že hrad Lopatu zkoumal v devatenáctém století archeolog Franc a vyslovil touhu dozvědět se více podrobností o tomto výzkumu, mně potvrdil, že to možné je. Za chvíli donesl vše, co se týkalo Francova výzkumu Lopaty. To bylo nesmírně napínavé čtení. Nemohl jsem se od Francových nálezcových zpráv odtrhnout. V nich jsem se také dozvěděl, že ta gotická brána, co mě jako kluka tak znepokojovala, je vlastně anastyloza z konce 19. století, tedy obnovení určitého stavebního prvku do původní podoby. Mozaika informací se začala pomalu skládat do konkrétních představ o podobě hradu Lopaty.

Na Lopatu jsem pak chodil téměř vždy, když jsme jeli s otcem na chatu. Bavilo mě prolézat každý metr čtvereční zříceniny a konfrontovat Francovy i Menclové půdorysné plány se současným stavem hradní zříceniny. Ujasňoval jsem si představu o podobě všech částí hradu. Mým cílem bylo vytvořit rekonstrukční model Lopaty, ale nechtěl jsem moc fantazírovat. Přál jsem si vytvořit opravdu věrnou rekonstrukci na základě znalosti hradů, získané studiem Českých hradů Dobroslavu Menclové.

Bylo mně 17 let a já se se svojí prací o historii a stavebním vývoji Lopaty i s jejím sádrovým rekonstrukčním modelem zúčastnil Středoškolské odborné činnosti. Uspěl jsem a postoupil do krajského kola. I tady jsem dobře dopadl a skončil na druhém místě ještě s jedním spolužákem z naší školy. V porotě seděl tehdejší můj učitel dějin Tomáš Kůs. Na chodbě se ke mně naklonil a komentoval moji práci. Litoval, že jsem neskončil na prvním místě. Bohužel jsem prý ztratil body na grafické úpravě textové části. To jsem přiznal. Nebyl čas ji vyhotovit v podobě, jakou bych si osobně přál. Měl jsem moc práce s modelem hradu. Celostátního kola ve Znojmě se měli účastnit ti, kteří skončili v krajském kole na prvním a druhém místě. Ale běda. Dozvěděl jsem se, že já nikam nepojedu. Bránil jsem se, vždyť jsem skončil na druhém místě. A ten můj spolužák, který se umístil se mnou, díky stejnému počtu bodů, měl účast zajištěnou. To nebylo spravedlivé. Ohradil jsem se na kompetentních místech a má účast v celostátním kole byla nakonec potvrzena.

Ve Znojmě jsem zažil obrovské zklamání. Příjímáčí komise udiveně kroutila hlavou nad tím, co tam vůbec pohledávám. Žádná taková soutěžní kategorie prý nebyla vyhlášena, v jaké bych mohl soutěžit. Žádná historie středověku, žádné dějiny gotické architektury. Prostě jsem byl diskvalifikován, protože jsem se odchýlil od všech zadaných témat. Kroutil jsem nad tím vším udiveně a zároveň zklamaně hlavou. Proč tedy moji práci přijala a ocenila krajská porota? Nu co dělat. Organizátoři celostátního kola SOČ mě nakonec laskavě neposlali s modelem v podpaží domů a dostal jsem i poukázky na stravování a ubytování. Prozkoumal jsem celé historické jádro Znojma a potoual se kde se dalo, a protože se Znojmo jenom hemžilo vinnými sklípky, tušíte, kde jsem většinou končoval. Má mrzutost z neúčasti na soutěži rychle vyprchala. Nakonec to byl hezký a bujarý výlet na jižní Moravu. Později jsem se dozvěděl, jak to s tím mým vyřazením bylo. V celostátním kole mohl soutěžit jen jeden účastník na druhém místě. Inu měl ten můj kolega lepší protekci.

Ve druhém ročníku stavební průmyslovky učitel pozemního stavitelství Novotný odhalil mě nadšen pro středověkou architekturu. A od té doby bylo pro mne vše na jeho hodinách jinak. Přišoural se do třídy na začátku vyučování, přísným pohledem přehlédl celou třídu, pozdvihl hlavu, jakoby chtěl naznačit, že tam v zadních lavicích není něco v pořádku a hned byl naprostý klid. Pak nakřáplým hlasem třeba zahlásil: „Dnes budu zkoušet komíny a tady Novobilský si bude studovat raně gotickou architekturu“, a hodil přede mě na lavici Raně gotickou architekturu v jižních Čechách od Kuthana. Takovými „pokrmami“ jsem byl stále zásobován hodinu co hodinu. Novotný mě nikdy nezkoušel a já měl na vysvědčení ze stavitelství vždy jedničku. Spolužáci mi tuto „protekcí“ nezavíděli, věděli, že látku umím. Já se pozemní stavitelství poctivě učil. Tenhle předmět mě bavil, a také jsem věděl, že hradby jsou hlavně stavby. Bez znalostí stavařiny bych dnes na hradech mnohé nechápal.

Dosáhl jsem věku devatenácti let a měl první lásku. V létě jsme spolu jeli do Prahy k její tetě. Toulali jsme se po Praze – hlavně po Starém městě a Hradčanech, navštěvovali jsme známé památky i galerie, a já když spatřil

nějaký antikvariát, hned jsem do něho zaskočil, zda tam někde v zapomenutém a zaprášeném koutku nezahlednu známý hřbet s červenou či zelenou vazbou a se zlatým zdobným písmem Hradby, tvrže a zámky království Českého. Stále jsem toužil sehnat mého vysněného Sedláčka. Ale kde nic tu nic. Tehdy to byly velmi vzácné a podpultové knihy. Neměl jsem šanci.

Tetička na víkend odjela a my zůstali večer sami doma. Patrně nám chtěla dopřát nějakou tu intimní chvíli pro sebe a připravila i něco k jídlu. Potřebovali jsme nádoby a příbory. Já otevřel krajní dvířka v horní kuchyňské skřínce a zase mnou projel ten známý znehýbnutý a oněmující pocit. Zírám užasle na známý zelený hřbet. Bylo to Budějovicko – třetí díl, druhé vydání. Úplně netknutý. Proboha co dělá Sedláček v kuchyni a kde jsou další díly? Ale žádné další díly nebyly k nalezení. I tak jsem dosáhl vysokého stupně blaženosti. Budějovicko mě nadchlo. Dodnes je považuji za nejlepší Sedláčkův svazek Hradů. Už se mnou nic nebylo. Jen jsem šustil stránkami a až přehnaně teatrálně jsem projevoval své okouzlení i nadšením knihy.

Ta má láska, když jsme v neděli dopoledne odjžděli do Plzně, zavolala tetičce, že prý si půjčí tu krásnou knihu, co objevila v kuchyni. Moc prý ji zaujala. Vzala to na sebe. Tetička stačila sdělit, že kniha je zapůjčená od jejího přítele, tuším tehdejšího oblíbeného zpěváka swingu Richarda Adama, a že ji musí vrátit. Budějovicko jsem uchvátil a čekal, co bude dál. Ale dva roky se nic nedělo. To už jsem s tou dívkou dávno nechodil. A tu jednoho večera někdo zvoní. Byl to tatínek mé bývalé milé, bratr tetičky, co jsme u ní také bydleli. Hned se zeptal, zda mám ještě toho Sedláčka. Musel jsem přiznat, že ano, a v duchu jsem začal smutnět. Nastal čas, kdy budu muset Budějovicko konečně vrátit. Ale on se překvapivě vyptal, že vlastník Sedláčkových hradů všechny díly až na tu Budějovicko prodal, a prý zda chci, můžu si ten zbylý odkoupit za 450 Kčs. Tak jsem za dramatických okolností konečně získal do osobního vlastnictví svůj první svazek Sedláčka. Jen jsem moc litoval, že jsem se neozval dřív, mohl jsem mít kompletní dílo a bylo by po starostech. Ale asi k tomu ještě nenazrál čas. Byl to jen takový předkrm, a bylo to tak správně. Jinak bych se asi Sedláčkovými Hradby úplně zahltil.

Po maturitě jsem nastoupil jako projektant do n. p. Silnice Plzeň. Ta práce mě moc ne bavila a já hledal nějaké odpolední povyražení. Náhodou jsem se dostal do atraktivního prostředí uměleckého ateliéru prazvláštňného umělce Miroslava Zikmunda. Vůně barev, kouzelné prostředí a podmanivě tajuplné malby mě úplně pohltily a já cítil, že se opět ve mně probouzí umělec. S kamarádem jsme si pronajali ateliér na okraji města a začali tvořit. Na hrady jsem v té době ale nezapomněl. S kamarádem jsme často podnikali výpravy na Radyni, Vlčejn, Litice a samozřejmě i Lopatu.

Jednou, to bylo v roce 1983, jsem v ateliéru Miroslava Zikmunda potkal Jaroslava Nováka, zakládajícího člena KASu, který mi vzápětí sdělil, že se připravuje založení klubu, jehož cílem bude studium a publikování nových poznatků o českých hradech a odkázal mně na hlavního koordinátora budoucího hradologického spolku Josefa Milera. Okamžitě jsem se s ním kontaktoval a byl pozván k přátelskému rozhovoru. Mezi řečí Pepík zmínil Heberovy Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser a ukázal mi jeden ze svazků tohoto prvního souborného díla o českých hradech, který vlastnil. Bohužel bez podmanivých litografických rytinových ilustrací. Tradičně se rytiny z těchto knih vytrhávaly a prodávaly drazo po antikvariátech. Několik takových rytin českých hradů, pěkně zarámovaných pod sklem, viselo i u Pepíka na chodbě jeho bytu. Tu a tam se mu podařilo nějaký grafický list sehnat. Opět jsem propadl další touze vlastnit celé Heberovo dílo i se všemi ilustracemi. Málem se tak stalo, ale až v roce 1998. V jednom plzeňském antikvariátu jsem narazil na naprosto dochovaný sešitové vydání všech sedmi dílů včetně běloskvočích a nepoškozených rytin. Cena 40 tisíc korun. To nebylo mnoho, uvážíme-li, že jedna rytina se prodávala kolem tří set korun a Heberovo dílo je doprovázeno více jak 350 litografiemi. Spojil jsem se s Pepou a málem jsme tehdy koupili Hebera na půl. Nakonec jsme si to rozmysleli. Ale nelituji toho. Nové vydání Heberových Hradů v dobré obrazové kvalitě a v českém fundovaném překladu mně zcela postačí. Böhmens Burgen nakonec nikdo nekoupil. Prodejce naložil s jeho dílem tak, jak vždy bývalo u antikvářů zvykem. Rytiny prodal zvlášť a holý text za zbytkovou cenu. Tolik malé odbočení a vzpomínka na zesnulého předsedu KASu J. Milera.

Stal jsem se jedním z prvních členů klubu poté, co byl KAS v roce 1984 založen. V tomto roce jsem měl nastoupit základní vojenskou službu. Ještě jsem stihl velké klubové setkání, které bylo koncipováno jako výlet po zaniklých panských sídlech v okolí Štáhlavic, Komatic a Mirošova. Vedl k mě neskrývané radosti přes hrad Lopatu. Krásná a nezapomenutelná akce. Byla to první velká sešlost všech zaujatých, a jak jsem cestou zjistil, do té doby osamělých hradologů. Každý byl tak nadšený a šťastný, že mohl poznat tolik sobě podobných kolegů. Začala vznikat nová přátelství a spolupráce na poli kastelologie. Tehdy jsme tento termín ovšem ještě neznali a nepoužívali. Dodnes vzpomínám na tu jedinečnou atmosféru, která se s námi nesla neproniknutelným lesním hvozdem neochotně odkrývajícím dávno a opuštěné památky.

Na podzim jsem narukoval na Slovensko do Brezna. Taková dálka! Byl jsem zděšen. Nedalo se však nic dělat. Z domova mě matka posílala všechny zpravodaje KASu (byl to takový informativní předchůdce Hlázky)

a já si v duchu představoval, jak se zúčastňuji všech klubových setkání, úžasných vycházek i zájezdů. Jak také přináším na schůzku polínko do kamen, aby členové, setkávající se v zimních měsících v chladné a nevytopené klubovně, nezmrzli. I takové úpěnlivé výzvy se v klubovém zpravodaji objevovaly. Bohužel jsem tuto mimořádně romanticky drsnou epochu klubu nezažil.

Měla také vyjít první Ročenka Klubu Augusta Sedláčka. Nedočkávě jsem psal domů, a pořád se ptal, zda již nepřišla. Ale stále nic. Na jaře roku 1985 mě měli převelet do Loun. Týden před odjezdem jsem na večerním nástupu obdržel balíček z domova a v něm ležel pečlivě zabalený výstik první Ročenky KASu. Konečně! Zase se mně zatajil dech. Ta ročenka mě najednou více přiblížila k Plzni. Pročítal jsem ji v jednom kuse a věřte nebo ne, provázela mne celou vojnu. Později k ní v roce 1986 přibyla druhá ročenka a také další díl Sedláčka, který jsem šťastně objevil na vycházce v lounském antikvariátu za 600 Kčs – první vydání čtvrtého dílu Tábořská Vysočina. I tehle díl jsem opatroval se všemi vyššími ročenkami po celý svůj nucený pobyt v Lounech jako oko v hlavě. Konec vojny se blížil a já na podzim roku 1986 šel do civilu. Těšil jsem se na KAS a na to, jak se budu opět zabývat výzkumem hradů.

Přijel jsem domů a mé sny o aktivním působení v KASu se brzo rozplynuly. Už za týden. Život mě na několik let zavál jinam a já se věnoval rodinným povinnostem. Ale stále jsem byl členem klubu a se zájmem četl další vyšší ročenky a po věcech si opakoval Menclovou. Jen ten Sedláček pořád moc chyběl. Vlastnil jsem zatím pouhé dva díly. A to bylo žalostně málo. Tehdy jsem si troufale, bez ohledu na rodinný rozpočet, podal inzerát, že sháním kompletní dílo Augusta Sedláčka Hradů, zámky a tvrze království Českého. Měl jsem částečný úspěch. Byl mi nabídnut další díl Hradecko, také první vydání. Pak rok nic. Pomyslel jsem si, že takhle budu shánět všechny zbývající díly 15, 20 let. Nepříliš optimistické vyhlídky. Ale měl jsem štěstí, přímo osudové. Jednoho dne zazvonil telefon a velmi milý pán mi sdělil, že má kompletní dílo Sedláčka, ale že mě musí poznat, protože chce, aby se dostal do správných rukou, a překupníkům že už má dost. Srdce mě začalo prudce bušit. Snad mám nějaké naděje. V jakých jiných rukách by se měl ocitnout než v rukách člena Klubu Augusta Sedláčka. Nemeškal jsem a okamžitě vyrazil na sdělenou adresu. Ostatně nebylo to daleko od mého bydliště. Přivítal mě velmi srdečný pán a přistoupili jsme hned k věci. Já mluvil jako kniha o svých hradologických zájmech a o našem klubu. On pokyvoval hlavou a nakonec řekl: „U vás budou ty hrady v nejlepší rukou. Teď musíme domluvit cenu“. Krve by se ve mně nedořezal. V duchu jsem uvažoval 15 x 600 – 700 Kčs, to je téměř deset tisíc. Kde bych je vzal? V roce 1988 to byla pěkná suma. Téměř čtyři měsíční platy. On mě nechal chvíli zápat s úvahami a posléze, vida, že jsem na velkých rozpacích, navrhl: „Já myslím, že pět tisíc bude dobrá cena. Vím, že bych mohl dostat víc, ale přejí si, abyste tyhle knihy vlastnil Vy“. Neskrýval jsem svoji velkou radost. „Bude nám to ale muset schválit manželka“, podotkl a podezřele zesmutněl. Tak to je zlé, skepticky jsem pomyslel. Ženy mívají většinou opačný názor, než máme my muži. Euforie se vytratila. Pán odešel do vedlejší místnosti. Za dvěmi sádky slyšel vzrušené šuškaní a já nervózně očekával závěrečný verdikt. Pán přišel se stejně posmutnělým výrazem ve tváři, s jakým odešel a pomalu ze sebe soukal: „No, dělal jsem, co jsem mohl, ale za pět tisíc to bohužel nebude“. Zklamane jsem se propadl do křesla. Pán na mě soucitně hleděl a po chvíli pronesl: „Za pět a půl“ a začal se lišácky usmívat. Tak přece měl štěstí neopustilo. Myslel jsem, že se mi to jen zdá. Nezdálo.

Pak jsme ještě dlouho povídali. Dozvěděl jsem se, že toho Sedláčka vlastnil jeho strýc kardinál Beran, úžasně vzdělaný a statečný člověk, který byl za války vězněn nacisty a pak perzekuován komunistickým režimem. Poslední léta svého života strávil ve Vatikáně. Kardinál Beran bezpochyby celého Sedláčka pozorně přečetl. Velmi často, přímo na okraj textu, nebo i do něj, připsával inkoustovým perem různé dodatky, opravoval chyby a doplňoval pod názvy sídel příslušnou řádnost. Prostě mám kompletního hodně počmáraného Sedláčka, ale o to si ho více cením. Vím, komu patřil.

Pán ještě vzpomínal, že když byl chlapcem, jel se svým strýcem na návštěvu do Vatikánu. Prý někdy po skončení druhé světové války. „Šli jsme se strýcem po chodbě papežské rezidence a proti nám šel majestátně oblečený církevní hodnostář. Strýc se zastavil, tomu hodnostáři se poklonil a políbil mu ruku. Pak spolu něco prohodili. Pochopil jsem, že je také řeč o mně. Dívali se směrem, kde jsem stál, a usmívali se. Posléze ten úctyhodný muž ke mně přistoupil, udělal rukou nad mým čelem křížek a pohlídal mě po vlasech. Kdo to byl, ptal jsem se potom strýce. Chlapče, to byl sám Svatý otec, odvětil strýc“ (patně Pius XII. pozn. autora). Ten laskavý pán, který naplnil moji touhu vlastnit kompletního Sedláčka, se jmenoval Jirf Kavina a byl členem Sdružení boleveckých rodáků. Moc jsme si padli do oka. Občas jsem ho potkával v trolejbusu. Byl jeho fidičem. Vždy jsme na sebe mávlí.

A život se zase otočil a já měl najednou moře času. Konečně jsem se mohl stát po více jak šesti letech zase aktivním členem Klubu Augusta Sedláčka. Setkal jsem se opět se starými přáteli a poznal i nové kolegy – Petra Mikotu, Tomáš Karla a hlavně Petra Rožmberského, fenomenálního historika, se kterým jsem měl a mám tu stálou čest spolupracovat. Zažili jsme spolu neopakovatelné chvíle a nezapomenutelné okamžiky. Být 27 let

členem KASu to je kus života, který mně mnoho přinesl nejen na poli badatelském, ale i přátelském. Ale to bych již zabloudil do další kapitoly mých vzpomínek, kterou si nechám snad na příště“.

Následuje bibliografie Milana Novobilského (nejen kastelologická), podle tradice v Hlásce co nejúsporněji:

1993: M.N.: August Sedláček – Plzeňsko a západní Čechy, Hláska IV, č. 3, s. 32 – 36.

1994: M.N.: Od Edisonova fonografu k dnešku. Průvodce historií gramofonového průmyslu ke stejnojmenné výstavě Západočeského muzea v Plzni. Plzeň; M.N.: V. I. Lenin kastelologem? (příspěvek aprílový), Hláska V, č. 2, s. 20 – 21; M.N.: Gotický portál na hradě Lopata – příspěvek k otázce vzniku a založení hradu, Příloha Hlásky, s. 1 – 10.

1995: M.N. – Rožmberský, P.: Hrad Drštka. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 1. Plzeň; M.N. – Rožmberský, P.: Hrad Homberk. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 2. Plzeň; M.N.: Hrad Lopata. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 3. Plzeň.

1996: Rožmberský, P. – M.N.: Hrad Litice u Plzně. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 7. Plzeň; M.N. – Richterová, J.: Hrad Bělá. Historie a vývoj hradu v Dolní Bělé. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 8. Plzeň; Rožmberský, P. – M.N.: Hrad Homberk, homberské panství a páni z Homberka. In: Castellologica Bohemica V. Praha, s. 75 – 92.

1997: M.N.: Firma Šimon Semler a výroba ocelových gramofonových jehel zn. Sem ve Vochově u Plzně. In: Hudba na špičce jehly. Rozpravy Národního technického muzea 149. Praha s. 71 – 86; M.N. – Rožmberský, P.: Hrad Krasíkov neboli Švamberský. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 13. Plzeň; M.N. – Rožmberský, P.: Hrádek Lacembok a tvrz Hlohová u Staňkova. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 15. Plzeň; M.N.: Fotografie sídel v muzejních sbírkách, Hláska VIII, č. 4, s. 60 – 61., roč. IX, č. 1, str. 14 – 15, č. 3, str. 43 – 44. Plzeň

1998: M.N. – Rožmberský, P.: Královský hrad Radyně. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 17. Plzeň; Světlík, J. – M.N. – Rožmberský, P.: Hrádek ve Skočicích u Přeštic. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 18. Plzeň; Rožmberský, P. – M.N.: Hrad Všeruby. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 19. Plzeň; M.N.: Fotografie sídel v muzejních sbírkách, Hláska IX, č. 1, s. 14 – 15, č. 3, s. 43 – 44.

1999: M.N.: Neznámé podbrdské hrady Strašná skála a Liškův hrad. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 20. Plzeň; Rožmberský, P. – M.N. – Mikota, P.: Josefa Milera neznámé hrady severního Plzeňska. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 22. Plzeň.

2000: Rožmberský, P. – M.N.: Hrad Vlčtejn. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 23. Plzeň; M.N. – Rožmberský, P.: Hrádek Brdo, Hláska XI, č. 1, s. 5 – 7. Plzeň; M.N. – Rožmberský, P.: Příspěvek k otázce plešnické tvrze, Průzkumy památek VII, č. II, s. 85 – 90; M.N. – Nožička, P. – Rožmberský, P.: Hrad Vlčtejn a jeho stavební proměny, Průzkumy památek VII, č. II, s. 39 – 46.

2001: Rožmberský, P. – M.N.: Hracholuská kaple a zámek. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 24. Plzeň; M.N.: Úvaha o některých komunikačních schématech hradu Rabí. In: Dějiny staveb 2001. Plzeň, s. 115 – 126.

2002: Rožmberský, P. – M.N.: Hrad Litice u Plzně. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 7. Plzeň, 2. doplněné vydání; M.N.: Petr Rožmberský padesátníkem., Hláska XIII, č. 1, s. 7 – 9;

2003: M.N.: Hrad Lopata. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 3. Plzeň, 2. rozšířené vydání;

2004: M.N. – Rožmberský, P.: Hrad Krasíkov neboli Švamberský. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 13. Plzeň, 2. doplněné vydání; M.N. – Rožmberský, P.: Hrádek Lacembok a tvrz Hlohová u Staňkova. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 15. Plzeň, 2. doplněné vydání; M.N. – Nožička, P.: Geodetické zaměření hradu Skály a nové poznatky i hypotézy o hradním komplexu. In: Dějiny staveb 2004. Plzeň, s. 60 – 70.

2005: M.N. – Rožmberský, P.: Hrad Drštka. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 1. Plzeň, 2. vydání; M.N. – Rožmberský, P.: Hrad Skála. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 33. Plzeň; M.N. – Nožička, P.: Svědeckví nástěnné malby v kapli na hradě Švihově (úvaha o její vypořádací možnosti). In: Dějiny staveb 2005. Plzeň, s. 74 – 80.

2006: Rožmberský, P. – M.N.: Panská sídla v Mirošově. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 5. Plzeň, 2. doplněné vydání; Rožm-

berský, P. – M.N.: Hrad Buben. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 6. Plzeň, 2. doplněné vydání; M.N.: Gotická věž tvrze na zámku Kaceřov. In: Dějiny staveb 2006. Plzeň, s. 85 – 93.

2007: M.N. – Rožmberský, P.: Královský hrad Radyně. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 17. Plzeň, 2. doplněné vydání; Rožmberský, P. – M.N.: Gotická tvrz a zámecká pevnost Kaceřov. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 36. Plzeň; M.N.: Zamyšlení nad vývojem jádra hradu Švihova. In: Dějiny staveb 2007. Plzeň, s. 225 – 250.

2008: M.N.: Obléhání hradu Lopaty – rekonstrukce obléhání hradu z roku 1432-33. Plzeň.

2009: Červenka, V. – M.N. – Rožmberský, P.: Tvrze Bezděkov a Hradiště u Kasejovic. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 42. Plzeň.

2010: M.N.: František Xaver Franc a jeho přínos pro poznání středověkého hradu Lopaty. In: Archeologie západních Čech 1. Plzeň, s. 77 – 98.

V posledních letech Milanův kastelologický rozlet brzdila stavba domu v Komaticích, nedaleko „jeho“ hradu Lopaty. Ale dobří holubi se vracejí a Milan dál, jak je možno se přesvědčit v tomto čísle Hlásky, publikuje své perfektní stavebně historické studie. Tak ještě jednou: hodně všeho nej přeje

Petr Rožmberský

Čelechovice – několik poznatků k tvrzišti

Milan Procházka

Během výstavby kanalizace ve středočeské vsi Čelechovice (okr. Kladno) v letech 2009 – 2010 se podařilo identifikovat tvrziště, resp. část jeho fortifikace v ul. Okružní. Tato ves, koncipovaná v době svého vzniku v mírném svahu typickou obdélnou návší a záhumenicovými plužinami, dosud postrádala archeologické nálezy dokládající místo tvrze. Pisemné prameny hovoří o existenci a osudech tohoto panského sídla vcelku stroze a to zejména v jeho počátcích. První spolehlivá písemná zmínka je z roku 1454, kdy byla tvrz s dalším majetkem postoupena jako odúmrť králem Ladislavem dětem po Anně Štukové z Pytkovic. Tento rod je také posledním vlastníkem tvrze. Dřívější zmínka z roku 1358 souvisí se vsí – uvádí jako jejího majitele Ješka Ročovce (Sedláček 1935, 161). Postupně byly během 16. století celé Čelechovice prodány pánům Bořitům z Martinic a Kolovratům ze Mšce. K roku 1575 se tvrz uvádí již jako pustá (Březina 2004, 37). Následně bylo v 17. století tvrziště rozparcelováno pro poddané smečenského panství. První středověké situace jsou doloženy archeologicky – mladohradištní sídliště z 12./13. století bylo zjištěno v dnešním intravilánu vsi na levobřeží potoka (Procházka 2011).

Tvrz zaujímal rovinný terén při severním průčelí návší, resp. prostor u křížení cest Kačice – Nové Strašecí – Loděnice (obr.1). V současnosti je plocha tvrziště součástí pozemků ppč. 40/2, 41/1-2, 43/1-2, 48, 1147/18. Po bližším prozkoumání jsou patrné reliktu vnějšího valu v zahradě domu na ppč. 1147/22 a dále pak jako méně výrazný v zahradě ppč. 50/2. Jednou z nejtransparentnějších částí je strana tvrziště orientovaná k návši, kdy na tělese valu stojí místní kaplička. Zbytek valového tělesa podlehl zástavbě a rozvoji komunikací mezi usedlostmi. Právě v průběhu ul. Okružní byly získány archeologické poznatky. V trase kanalizační stoky a jednotlivých přípojek se podařilo zachytit četné archeologické situace (obr.1). Z větší části se jednalo o souvrství vyplňující prostor příkopu a to zejména uloženinami obsahujícími materiál období od 14. do 19. století. Nejmnocnější vrstvy byly záležitostí období zániku fortifikace a vůbec tvrze samotné někdy po roce 1575, nejspíše v období let 1632 – 1634 (Březina 2004, 52 – 53). Do období počátku existence tvrze náleželo několik nejspodnějších vrstev splachového charakteru, zařaditelných podle nálezů do 14. století. Předpokládanou šířku příkopu ukázaly provedené boční přípojky kanalizace; šířka příkopu byla cca 6 m. V jedné z nich byla zachycena destrukce dřevohlinité konstrukce předcházející hloubení příkopu, avšak bez bližšího datovacího kontextu. Zároveň lze poznatky zkombinovat s terénními reliktu valu v dnešní zástavbě (viz výše). Část kanalizační stoky dále protнула centrální pahorek tvrziště (obr.1). Bohužel tato plocha byla v 17. století značně naru-

Čelechovice (okr. Kladno). Přibližné vymezení tvrziště. 1 – vymezení centrálního pahorku, 2 – zjištěný a předpokládaný průběh příkopu, 3 – trasa kanalizace (mapový podklad z ČÚZK).

šena stavební činností související s vytýčením nových usedlostí. Přesto bylo identifikováno několik zahloubených objektů. Některé z nich obsahovaly fragmenty keramiky z období 14./15. století. Otázkou zůstává datování několika objektů obsahujících kousky strusky jako pozůstatků po zkujňování železa. Nelze však na základě tohoto liniového výkopu stanovit funkční a prostorové vztahy.

Objektem, u kterého by bylo možné předpokládat vznik v době fungování tvrze, je na tvrzišti zjištěný relikt studny. Ta byla z bezpečnostních důvodů a ochrany archeologických situací zkoumána pouze do nivelační úrovně výkopu; nižší výplň vybírána nebyla. Studna kruhového půdorysu byla konstrukčně tvořena ve spodní části z pískovcových kvádrů. V horní partii byla tvořena dřevěným rámem, zřejmě srubové konstrukce. Veškerá výplň, která byla zkoumána, spadá dle zlomků keramiky do období 17./18. století. Část materiálu tvořily fragmenty dřeva, nejspíše z horní partie konstrukce. Jednoznačně lze říci, že zásyp studny je mladší než zásyp příkopu.

Zadní část vnitřního prostoru tvrziště a navazujícího příkopu se nepodařilo archeologicky poznat, neboť sem výstavba kanalizace nesměřovala; avšak jeho průběh je možné rekonstruovat na základě prostorového uspořádání okolních terénních reliktů. Bližší poznání a rozbor archeologických a stavebně historických situací bude předmětem případné pozdější studie.

Literatura: Březina, V. 2004: Stochov – rodiště sv. Václava, Středověk a období do roku 1581, s. 31 – 40. Stochov; Březina, V. 2004: Stochov – rodiště sv. Václava, Stochov součástí smečenského panství Martiniců – Ve válečných časech, s. 49 – 54. Stochov; Procházka, M. 2011: Nově zjištěné mladohradištní sídliště v Čelechovicích, okr. Kladno, *Archaeologia historica* 36, s. 343 – 351; Sedláček, A. 1935: Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII. 2. vydání, Praha.

Už jste četli...?

R. Tišerová (ed.) – M. Kudrnovský – I. Peřina – J. Švejnoha – R. Veselá: **Hamrštejn. Minulost, přítomnost a budoucnost zříceniny hradu.** Liberec 2010. Vydal Národní památkový ústav územně odborné pracoviště v Liberci v nákladu 500 ks. Formát A4, 93 stran, 10 skládacích obrazových příloh, kvalitní papír, plány, řezy, foto. Publikaci lze objednat u knihovnice Mgr. Z. Šonské (sonska@liberec.npu.cz) v ceně 200 Kč. Kniha je též k dostání u knihkupců v Liberci a v Praze za cca 280 – 300 Kč. Děkujeme za zaslání jako daru do klubové knihovny.

Památky středních Čech. Časopis Národního památkového ústavu územního odborného pracoviště středních Čech v Praze 25, 2011, č. 1. Z obsahu: Kypta, J. – Laval, F. – Neustupný, Z.: Vý-

sledky archeologického výzkumu zámku – tzv. horního hradu v **Ratajích nad Sázavou**, s. 23 – 28; Razím, V. – Veselý, J.: Ze stavebněhistorických průzkumů archivu NPÚ ÚOP středních Čech v Praze (O. Novosadová – D. Líbal – J. Muk: Hrad **Křivoklát** – věž Huderka. SHP 1974 a F. Kašíčka – O. Novosadová – D. Líbal – A. Lišková: Hrad **Křivoklát** – Zlatá bašta. SHP 1979) s. 30 – 59.

Z hradů, zámků a tvrzí

Armádou opuštěný a zdevastovaný nejmladší zámek v České republice **Vidovice** (okr. Pelhřimov) se dočkal rozsáhlé rekonstrukce.

Začínající rekonstrukcí prochází též další vojenský objekt zámek **Konojedy** (okr. Litoměřice), který je nyní soukromým majetkem.

Opravy se už nedočká panský dům ve **Stránčicích** (okr. Pelhřimov). Ten byl začátkem roku demolován, i když na jeho záchranu bojovalo například Sdružení přátel studánky u kaple Sv. Anny ve Stránčicích a podepisovala se i petice na jeho záchranu.

Z tvrze v **Týnci nad Labem** (okr. Kolín) zbývají již jen obvodové zdi.

Zbytky tvrze v **Tismicích** (okr. Kolín) v popisovaných místech bývalé školy čp. 50 nenajdeme. Před touto stavbou zde bývalo políčko a při orbě nebyly nikdy nalezeny zlomky keramiky, natož nějaké zdivo. Tvrz stála ve skutečnosti ve dvoře, později byla přestavěna na sýpku a ve 20. století zbourána.

Zatímco vstupní věž tvrze **Tuchoraz** (Kolín) je udržována a občas i přístupná, hospodářská budova v přílehlém dvoře s unikátními okenními a dveřními gotickými portály, se postupně rozpadá.

Mile návštěvníka překvapí hrádek **Varta** (okr. Ústí n. Labem), jehož areál a hlavně bezprostřední okolí je zbaveno náletových dřevin. (vše na [www.zamekberchold.cz.](http://www.zamekberchold.cz/)) *J. Synek*

Valdštejn (okr. Semily) – poblíž hradu se na silnici k němu zřítla část skály (Zprávy CT 24 13. 11. 2011).

Dobříčany (okr. Louny) – ještě před 20 lety sloužil renesanční zámek jako sklad š. lidové armády. Nyní je zpusťlý a chátrá. Soukromý majitel, jistý podnikatel, s úřady nekomunikuje, ač ze zdevastovaného objektu za minulá léta spadla střecha, byly rozkradeny krovy a na podzim 2001 došlo ke zřícení části zdiva, jež musel obecní úřad dále zbourat, aby neohrožovalo okolí. Hrozí, že obecní úřad bude muset na své náklady dát strhnout celý zámek a poté výlohy po léta soudně vymáhat na majiteli. Výdaje na demolicí by byly pro rozpočet malé obce velkým problémem (Zprávy TV Nova 15. 11. 2011).

Peruc (okr. Louny) – v barokním, klasicistně upraveném zámku, po obnově otevřeném roku 1999 včetně modernizované expozice malíře Emila Filly, jenž tu pobýval v letech 1947 – 1952 a jemuž byla již od roku 1963 zřízena Národním muzeem v zámku pamětní síň, došlo k loupeži. V noci ze 17. na 18. 11. 2011 zloděj(i) odnesl(i) 4 – 5 obrazů tohoto umělce v ceně několika desítek milionů korun (Novinky.cz-Seznam.cz 18. 11. 2011). *J. Brtek*

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@kar.zcu.cz. Internetové stránky: <http://www.klub.augustasedlaka.cz/>.

Jako každoročně **pokladníci** některých poboček včas nezaslali seznamy se jmény členů platících desítek za rok 2011 a seznam předplatitelů Hlásky na rok 2012 (možno zaslat el. poštou), natož příslušné peníze na účet Rady KASu č.236531078/0300. Necht' tak **neodkladně učiní**. Teprve až se tak stane, bude možné zaslat pobočkám předplacenou Hlásku.

Do 10. března je nutné **zaslat Radě Zprávy o činnosti a zprávy o hospodaření** poboček za rok 2011. Příslušní funkcionáři ať tak učiní co nejdříve a zašlou zprávy na výše uvedenou el. adresu. Čím dříve, tím lépe.

Konference Dějiny staveb 2012 se koná opět na zámku v Nečtiněch ve dnech **23. – 25. 3. 2012**. Členové KASu, kteří měli příspěvek na minulou konferenci a kterým účast nehradí zaměstnavatel, a též studenti denního studia, kteří zde představí alespoň poster,

jsou osvobozeni od konferenčního poplatku. Přihlášky na adresu pmikota@post.cz zasílejte na adresu P. Mikota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň. Podrobnosti na www.evida.cz/shp.

Redakce Hlásky přeje čtenářům a hlavně autorům Hlásky v novém roce především hodně zdraví a inspirace. Děkuje těm, kteří svými příspěvky drží Hlásku nad vodou. Pro nové členy: bude-li v Hlásce uveřejněn váš příspěvek (článek nebo informace v rubrikách Už jste četli a Z hradů, zámků a tvrzí), máte příští ročník Hlásky zdarma.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@kar.zcu.cz. Internetové stránky pobočky: <http://kaspzlen.sweb.cz/>.

Na pravidelných schůzkách se vždy první středu v měsíci v Riegrově 3 (suterén) konala přednáška, i když v říjnu to byla jen vzpomínka na autobusový zájezd na Karlovarsko jaro 2009, kterou připravil P. Rožmberský. V listopadu přednášel L. Hobl na téma Biskupský hrad v polském Wabrzejně, v prosinci si připravil rozsáhlou přednášku o palných zbraních středověku M. Novobilský.

Podzimní členská schůze proběhla klasicky – byli přijati dva noví členové, zvolen výbor ve složení předseda T. Karel, jednatel P. Rožmberský, pokladník K. Brzobohatá, kontrolor účtů J. Světlík, členové: P. Mikota, J. Čihák, M. Novobilský, J. Anderle, V. Knoll, J. Hajšman. Byl navržen jarní zájezd do historického parku v Bärnu ve spolupráci se západočeskou pobočkou ČASu. P. Mikota přednesl žádost o pomoc s opravou naučné stezky v Kozelském polesí, vybudovanou pobočkou, s nevalným úspěchem.

Velká přednáška na FF ZČU se v září uskutečnila na téma Výsledky archeologického výzkumu tvrze Vlkohova v letech 1998 – 2003. Vedoucí výzkumu E. Kamenická podrobně seznámila posluchače nejen se zjištěnými situacemi, s nálezy kamenických článků, keramiky, kachlů a dalších artefaktů, ale nastínila i stavební vývoj od nejstarší dendrochronologicky datované zaniklé stavby přes pozdně gotické stojící objekty a rozšíření opevnění k renesanční fázi a mladší úpravě. Přednášky se účastnil mezi 25 posluchači také majitel tvrze a člen plzeňské pobočky KASu pan Škalda. Listopadová „velká“ přednáška se konala opět na půdě Západočeské univerzity. Z nepochopitelných důvodů se jí však účastnilo pouze 13 posluchačů, i když dr. Josef Hložek velmi poutavě hovořil o výsledcích archeologického výzkumu hradu Freudensteinu nad Jáchymovem v roce 2011. **Další přednáška** pro veřejnost se koná tamtéž (Sedláčkova 15, 2. patro) **dne 22. února** od 17 hodin. Přednášet bude na téma Sídlo blahoslaveného Hroznaty v Teplé ujevo? dr. Karel Nováček. Bude-li účast obdobně nízká, pravděpodobně pobočka s organizováním těchto přednášek pro nezáměr přestane.

Podzimní autobusový zájezd na Přeštice a Klatovsko byl „opakovací“. Na velké většině navštívených lokalit již značná část účastníků byla. Asi se to projevilo i na účasti pouhých 21 lidí, kteří se museli podělit o vynaložené náklady. Zájezd začal deštěm, ale než jsme dorazili na první lokalitu, dešť ustal. Nakladatel Mikota poskytl 10 výtisků publikace Hrad Skála z edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa zájemcům za pouhých 20 Kč. Prohlídka rozlehlého hradu Skály (horní hrad, dolní hrad, předhradí, vojenské ležení) byla náročná, kopřivy dvoumetrové, dusno dohánělo komáry z útokům typu kamikadze. Na skále s palácem jsme zaznamenali čerstvé nelegální výkopy. Na zpáteční cestě k autobusu spadlo ještě několik kapek, potom se však vyčisalo a bylo velmi slunečno. Také na další lokalitě si mohli zájemci zakoupit za pouhých 10 Kč brožuru Hrádek Skočice. Základy obytné věže hustě zarostly trnčím, v němž leží pohozená tabule „Kulturní památka, zákaz skládky“. Udržovanou zříceninou s obývaným (a přestavovaným) předhradím je hrad Roupov, nově je možné po koruně zdi opatřené stupni vystoupat na místo zmizelého paláce. Jedinečná hradní kuchyně byla všem známa, obyvatel předhradí nás vpustil na zahradu, abychom si mohli zvenčí a zblízka prohlédnout nárožní dělovou baštu. V Ježovech jsme obhlédli v restituci vydaný zámček obývaný majitelem, dříve obecní „kulturní dům“ s restaurací. Následoval Švihov s vysvětlením problematiky Červené bašty M. Novobilským. Část lidí využila mimořádné nabídky prohlídky běžně nepřístupného severního paláce se zbytky maleb a dalších detailů

v hlavním sále, část absolvovala řádnou prohlídku – mezitím probíhalo občerstvení. Zaujala tvrz Dolany s položícenou hlavní obytnou věží a snad ještě obývanou mladší částí, kde se chystá nějaká úprava. Nejvíce zaujala zazděná původní brána v obvodové hradbě nad někdejší příkopem, pohlcená renesanční přístavbou, z níž se částečně dochovaly konzoly související s konstrukcí padacího mostu, po němž je patrná zazděná obdélná vpadlina nad bránou. Jsou také částečně vidět zazděné stojky okoseného portálu brány. Na hrad Komošín autobus nedojel. Nedaleko od něj se stěží otočil na křižovatce lesních cest. Na Komošíně bylo do zbytků hradu vestavěno několik chalup a mimo příkopu již zde není co obhlédnout, neboť vše je chalupáři opraveno, nahozeno a obíleno. Autobus mezitím sjel z lesa na loučku, odkud pak nemohl vyjet – osazenstvo se muselo přesunout na zád' a zatížit tak zadní kola, aby neprokluzovala. Z tvrze ve Svrčovci, původně typ s obvodovou zástavbou přibližně kruhového půdorysu s vnitřním nádvořím zbyla asi jen polovina, jakýsi půlkruh budov, obývaný, nově opravený a omítnutý; tvrz připomíná jen půdorysně. Potom jsme obhlíželi tvrz ve Štěpánovicích, když tu náhle z objektu vyšel majitel a pozval nás na svůj pozemek, přičemž se zjistilo, že se s některými přítomnými lidmi zná. Pan Kadera se totiž dlouhodobě zajímá o historii, což nakonec vedlo i ke koupi svrčovecké tvrze. Obhlédli jsme zblízka za jeho zaslíbeného výkladu všechny strany objektu a nakonec nás majitel pozval i dovnitř do svého bytu, který má neopakovatelnou atmosféru. Děkujeme. Poslední plánovanou lokalitu, hrádek Kokšín, jsme pro únavu z horka, slunce a nohou vypustili a odjeli do Plzně, kde ještě několik účastníků dlouho pokračovalo v diskuzích nad pěním moka ze Svijan.

Podzimní autovycházky se účastnilo jen 14 lidí a pes ve třech autech. Ostatní asi odradilo mrazivé ráno, ovšem slunečný den byl nádherný. První zastávka byla v Oselcích, kde je v zámku umístěno střední odborné učiliště, jehož ředitel a člen plzeňské pobočky pan Bumbička nám objekt zpřístupnil včetně nádherné barokní kaple a podal zasvěcený výklad (děkujeme). Pokračovali jsme do Řesanic, kde jsme obhlédli opravenou tvrz se sedlovými portály a shlédli ještě archeologickým výzkumem obnažené reliktů zdiva tvořící podivné segmenty kruhů. Výklad podala členka plzeňské pobočky archeoložka Jana Richterová (děkujeme). Následoval zámek v Defurových Lažanech. Opuštěný a chátrající objekt již s vysokými stromy na nádvoří, ještě před 15 lety sloužil jako učňovský internát. Po jeho prozkoumání následoval přesun a obhlídka tvrze či hrádku-zámku v Chanovicích. Celý areál s bývalým hospodářským zázemím a kostelem je velmi pěkně obnoven. Obhlídka tvrze v Kadově s arkýřem, renesančními štíty a sedlovými portály se líbila; muzeum zpracování mléka v tvrzi bylo zavřeno. V Zábouří nás očekával člen plzeňské pobočky pan Poklop, který zajistil obhlídku zdejší tvrze a kostela se zvonicí a přístup do užívaného sklepa tvrze. Majitelka obývané a opravené tvrze častovala účastníky výbornou domácí slivovicí pro zahřátí. Potom jsme byli pozváni k Poklopům na chalupu na kafe. Kávě nebo čaji s vanilkovými věnečky předcházela vynikající guláš s chlebem (manželům Poklopovým děkujeme). Ve Svéradicích jsme našli erbovní desku, popsanou v Hláse v článku Prání pana Smitky (zesnulý člen pobočky) a ve Velkém Boru navštívili místo jeho posledního odpočinku, ale také zdejší hrad – dnes domov seniorů. Zvenčí se opravený dlouhý objekt moc hradu nepodobá, ale vklouzli jsme i dovnitř, kde hned ve vstupním prostoru bylo možné spatřit část dochovaného honosného portálu vstupu do hradní kaple, jehož horní část je patrná v patře. V Horažďovicích se všichni členové sešli na občerstvení v jedné restauraci; někteří stačili obhlédnout zdejší památky. V Malém Boru obhlédnut románský kostel se sdruženými okny věže; J. Richterová seznámila přítomné s objevem románských

okének s dřevěnými ostěními – raritou, kterou zjistila při průzkumu interiérů. Jsou překryta mladšími bočními loděmi v jejich podstřeší. V lese Prašivici u Nalžov byla navštívena umělá zřícenina irského hradu Ballymotte – čtyři věžové stavby spojené hradbou, v níž je prolomená brána, z roku 1842. Romantická stavba je vlastně kulísou ve tvaru podkovy. V Zavlekově jsme vystoupali k tvrzi na skále – uzavřeno mříží. Také tady baron Taaffe romanticky dostavěl na staré základy nástavbu zříceniny. V Novém Čestíně je pseudogoticky přestavěný, zčásti obývaný, z části prázdný zámek. Zajímavý je přilehlý raně barokní kostelík na půdorysu čtyřlístku. Poslední lokalitou byly Soběčice – mezi dvorem a hlavní silnicí do Klatov je rybník s ostrovem, na němž možná stávala zdejší stará tvrz. Mladší sídlo bylo nejspíše ve dvoře, kam je však vstup zakázán. Pak už se jelo domů (za zorganizování obou akcí si musí šéfredaktor tohoto časopisu poděkovat).

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik@josefov.npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

V sobotu 1. října se konal tradiční podzimní výlet hradecké pobočky po hradech a to až do oblasti Moravy a to na Kunštátsko. Výletu se zúčastnili tři členové (Černý, Fišera a Švejkar) a tři rodinní příslušníci a to pomocí dvou osobních aut. Nejprve jsme navštívili hrad a zámek Kunštát (zajistil autor této zprávy), kde jsme byli velmi důkladně provedeni během dvou hodin celým objektem, byli tedy i v jeho dolní části, do nedávné doby sloužícího jako archiv. Tímto znovu děkujeme za ochotu a důkladnost prohlídky panu kastelánu Radimu Štěpánovi. S pomocí kolegy Švejkara jsme pak navštívili zbytky dnes jménem nejistého hradu u Osiky, pocházejícího z 13. století. Do třetice jsme se vypravili na zříceninu hradu Louky. Pokus ještě navštívit Hrádek u Kněževsi díky uzavírací lesní silničky a pozdnímu času již bohužel nevyšel. Část účastníků se pak ještě věnovala aspoň částečně ohlídce městského opevnění v Poličce. Panovala dobrá nálada a pěkné podzimní počasí. *Z. Fišera*

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec. E-mail: frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, orlikhumpolec@seznam.cz. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz/klub-a-sedlacka/>.

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Internetové stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz/>.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.; Mgr. Josef Jan Kovář, Renneská třída 416/39, 639 00 Brno-Štýřice.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: juliovec@mvr.cz, houskovad@seznam.cz.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 3. 2012 (vyjde v první dubnové dekádě 2012)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. lednové dekádě 2012.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozomber@kar.zcu.cz.), technický redaktor ing. Petr Mikota pmikota@post.cz., redaktor pro internet Petr Beránek (www.klubaugustasedlacka.cz.).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 56 Plzeň (rozomber@kar.zcu.cz nebo pmikota@post.cz)

Vydává Klub Augusta Sedláčka za příspěvní Nadačního fondu pro kulturní aktivity občanů města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 360 výtisků.